

social og
indenrigsministeriet

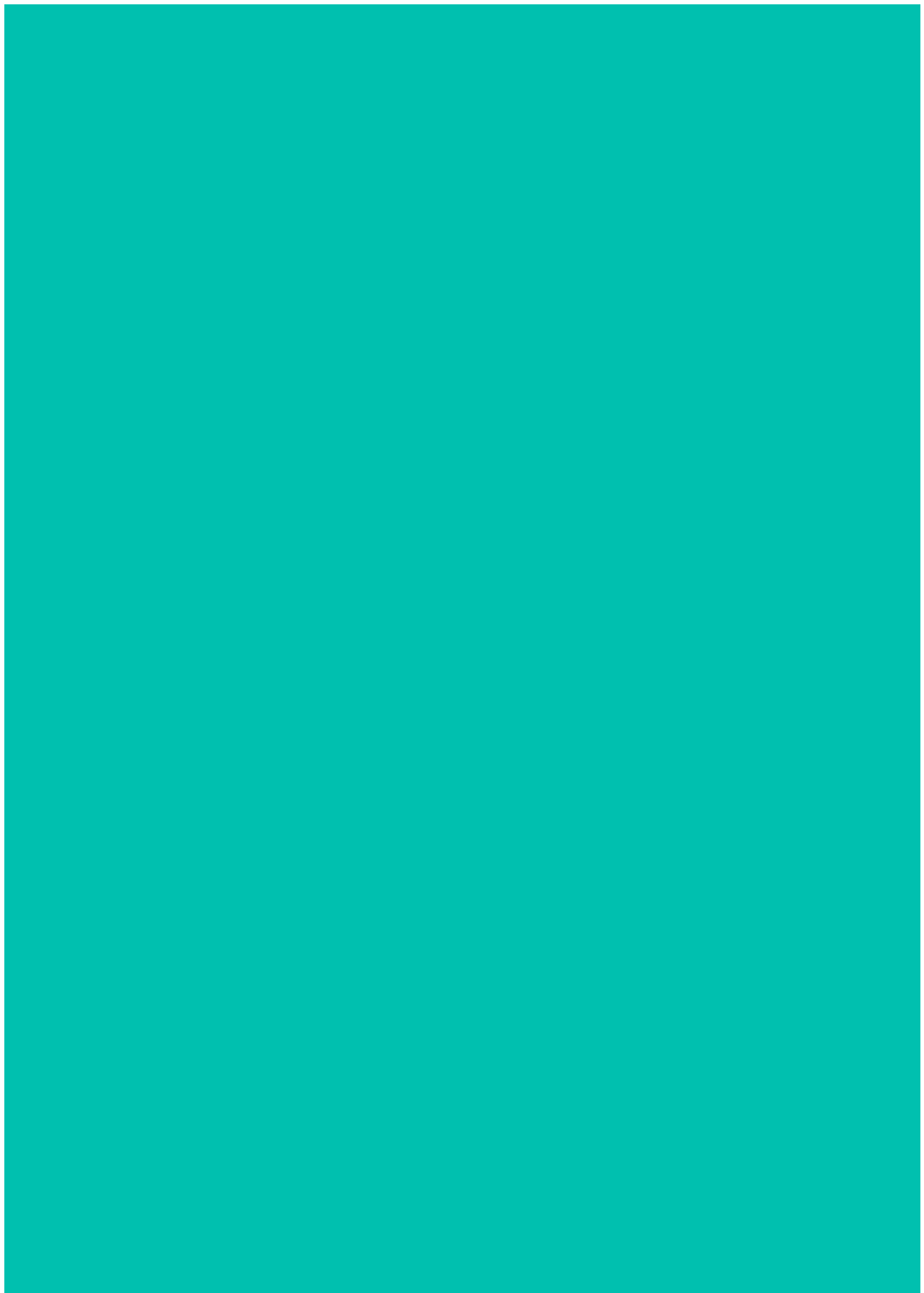
Afrapportering fra arbejdsgruppen vedr. knivrestriktioner på botilbud

november 2019

Indhold

1. Indledning	4
1.1 Baggrund for arbejdsgruppens nedsættelse	4
1.2 Allerede iværksatte initiativer til forebyggelse af vold på botilbud	5
1.3 Botilbud efter servicelovens §§ 107 og 108	8
1.4 Arbejdstilsynets praksis ved vurdering af voldsrisiko	10
2. Gældende ret	14
2.1 Grundlovens § 72	14
2.2 Anstaltsforhold og husordener	15
2.3 Servicelovens kapitel 24 om magtanvendelse	15
2.4 Servicelovens kapitel 24 a om fuldbyrdelse af strafferetlige foranstaltninger m.v.	18
2.5 Eksisterende regulering af besiddelse af knive og andre våben	20
3. Arbejdsgruppens løsningsforslag	24
3.1 Arbejdsgruppens overvejelser	24
3.2 Arbejdsgruppens drøftelser af konkrete anbefalinger	26
3.3 Baggrund for udfordringerne med visse beboere på botilbud	27
3.4 Konklusion	27
Bilag 1 Arbejdsgruppens kommissorium	29
Bilag 2 Indkomne bemærkninger fra aktører på området	31
Bilag 3 Bemærkninger afgivet på dialogmøder med udvalgte aktører på området	33

Redaktionen er afsluttet den 28. august 2019.

Kapitel 1

1. Indledning

1.1 Baggrund for arbejdsgruppens nedsættelse

Der har i en årrække været stigende problemer med overfald begået med knive til fare for medarbejdere og beboere på visse boformer efter serviceloven. I nogle meget tragiske tilfælde har ansatte på botilbud m.fl. mistet livet efter at være blevet overfaldet med kniv af en beboer.

På den baggrund har der været et skærpet fokus på, om den eksisterende indsats på socialpsykiatriske botilbud, i psykiatrien og i samarbejdet herimellem kan rumme og håndtere behovene hos en mindre gruppe borgere med særligt komplekse problemstillinger, som lever et relativt kaotisk liv med stor ustabilitet, gentagne ind- og udskrivninger fra psykiatriske afdelinger samt risiko for gentagen kriminalitet.

Den tidligere VLAK-regering, KL og Danske Regioner blev med økonomiaftalerne for 2017 enige om, at der er brug for en styrket voldsforebyggende indsats på socialpsykiatriske botilbud. På baggrund heraf nedsatte den tidligere VLAK-regering en arbejdsgruppe bestående af KL, Danske Regioner, Sundheds- og Ældreministeriet, Social- og Indenrigsministeriet (daværende Børne- og Socialministeriet), Justitsministeriet, Beskæftigelsesministeriet og Finansministeriet, der skulle belyse tiltag til forbedring af indsatsen på området. Arbejdsgruppen udsendte i august 2016 en afrapportering med otte forslag, hvoraf de fleste blev udmøntet i Handlingsplan til forebyggelse af vold på botilbud (satspuljeaftalen for 2017).

I forlængelse af dette arbejde blev der fra flere sider gjort opmærksom på, at man på landets socialpsykiatriske botilbud oplevede udfordringer med borgere, der opbevarer knive og andre farlige genstande i deres bolig på botilbuddene.

På den baggrund nedsatte den daværende børne- og socialminister i februar 2017 en arbejdsgruppe med henblik på at afsøge mulighederne for, at knivrestriktioner på botilbud kan være med til at mindske risikoen for, at der opstår særligt farlige situationer for personalet og de øvrige beboere.

Arbejdsgruppens formål har således været at belyse og analysere mulighederne for og udfordringerne ved at indføre knivrestriktioner på midlertidige botilbud efter servicelovens § 107 og længerevarende botilbud efter servicelovens § 108 samt opstille mulige løsningsmodeller, herunder med særligt fokus på, hvordan man bedst sikrer beboernes retssikkerhed i den sammenhæng. Det skal samtidig sikres, at hensynet til personalets og de øvrige beboeres sikkerhed afvejes i forhold til den enkelte borgers ret til selvbestemmelse. Da beboerens bolig på botilbuddet er beboerens eget hjem, vil overvejelser om et knivforbud rejse spørgsmål om borgernes grundlæggende rettigheder.

Målgruppen for arbejdsgruppens arbejde er borgere på socialpsykiatriske botilbud efter servicelovens §§ 107 og 108 med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne, der har svære psykiske lidelser, og som, uanset en socialpædagogisk indsats og behandling, har massive problemer, der ofte kommer til udtryk ved en udadreagerende og farlig adfærd. Borgere der bor på botilbud på baggrund af fysiske eller kognitive funktionsnedsættelser er således ikke omfattet af arbejdet, medmindre de også har en psykisk funktionsnedsættelse, der gør dem til en del af ovennævnte målgruppe.

Kommissoriet for arbejdsgruppen omhandler alene knivrestriktioner, men det er arbejdsgruppens vurdering, at det tillige er hensigtsmæssigt at drøfte behovet for restriktioner i forhold til andre farlige genstande/effekter, da disse kan udgøre en tilsvarende fare for personalet og de øvrige beboere på botilbuddene.

1.2 Allerede iværksatte initiativer til forebyggelse af vold på botilbud

1.2.1 Nationale retningslinjer for forebyggelse af vold på botilbud og forsorgshjem

I 2014 blev det besluttet at udarbejde nationale retningslinjer for forebyggelse af voldsomme episoder på botilbud og forsorgshjem. Retningslinjerne blev udgivet i 20. december 2017 og skal styrke organiseringen, systematikken og den fagprofessionelle tilgang i det voldsforebyggende arbejde på botilbud og forsorgshjem for derved at nedbringe antallet af voldsepisoder. Udgivelsen af retningslinjerne følges op af implementeringsstøttende aktiviteter. De nationale retningslinjer er udgivet af Socialstyrelsen.

1.2.2 Styrket indsats til forebyggelse af vold på botilbud

Med satspuljeaftalen for 2015 blev der iværksat et initiativ om mestringskompetencer for borgere på botilbud. Formålet med initiativet var at sikre, at beboere og medarbejdere på botilbud kunne føle sig trygge og blive bedre til at forebygge og håndtere voldelig adfærd. Gennem et systematisk fokus på forebyggelse af vold og en mere systematisk risikovurdering skulle borgernes egenmestring styrkes i kombination med, at medarbejderne blev bedre til at håndtere situationer, hvor borgere udviser tegn på voldelig adfærd. Der blev afsat 15,5 mio. kr. over fire år til indsatsen.

1.2.3 Arbejdsgruppen for forebyggelse af vold på botilbud

På baggrund af økonomiaftalerne for 2017 nedsatte den daværende V-regering i 2016 en hurtigt arbejdende arbejdsgruppe (KL, Danske Regioner og fem ministerier), der skulle belyse tiltag til forbedring af indsatsen på området. Arbejdsgruppen udsendte i august 2016 en afrapportering med otte forslag, hvoraf de fleste blev udmøntet i Handlingsplan til forebyggelse af vold på botilbud (satspuljeaftalen for 2017).

1.2.4 Handlingsplan til forebyggelse af vold på botilbud

Med satspuljeaftalen for 2017 blev der afsat ca. 400 mio. kr. til en handlingsplan til forebyggelse af vold på botilbud. Med handlingsplanen blev det aftalt, at der skal oprettes 150 særlige pladser på psykiatrisk afdeling, ligesom der skal iværksættes en generel voldsforebyggende indsats på de eksisterende botilbud. Initiativerne skal bl.a. styrke medarbejdernes faglige kompetencer, arbejdsmiljøet og forbedre samarbejdet mellem sygehuspsykiatrien og botilbuddene om indsatserne over for mennesker med psykiske lidelser. Handlingsplanen omfattede følgende initiativer:

- a. *Etablering af 150 særlige pladser på psykiatrisk afdeling*
Målgruppen for de særlige pladser er en lille gruppe af udsatte borgere med udadreagerende og uforudsigelig adfærd, svær psykisk lidelse, komplekse sociale problemstillinger og ofte samtidigt misbrug. De særlige pladser skal tilbyde en intensiv og helhedsorienteret behandlings- og rehabiliteringsindsats, hvor den psykiatriske behandling, den sociale indsats og misbrugsbehandlingen samles under samme tag.
- b. *Indsatsteam til forebyggelse af vold på botilbud*
Der er etableret et indsatsteam under Socialstyrelsen, som skal gennemføre undervisnings- og kompetenceudviklingsforløb for medarbejdere og ledelse på botilbud i forhold til, hvordan man undgår konflikter med beboerne, og hvordan man bedst kan reagere i tilspidsede situationer. Indsatsteamet skal desuden sikre en bred implementering af de nationale retningslinjer for forebyggelse af voldsomme episoder på botilbud samt boformer for hjemløse via regionale temadage og årlige konferencer.
- c. *Tilknytning af fast læge på længerevarende botilbud for borgere med psykiske lidelser*
Der er etableret en ordning med faste læger på socialpsykiatriske botilbud efter servicelovens § 108. Der er i den forbindelse afsat midler til, at kommunerne kan yde sundhedsfaglig rådgivning til personalet på botilbuddene.
- d. *Styrket samarbejde og koordinering mellem Arbejdstilsynet og socialtilsynene*
Der gennemføres en koordineret tilsynsindsats med henblik på, at botilbuddene får et klart billede af, hvordan de kan leve op til kravene i arbejdsmiljøloven og serviceloven, og at de samtidig oplever en sammenhæng mellem de to tilsyn.
- e. *Vejledning om reglerne for videregivelse af oplysninger*
Sundheds- og Ældreministeriet har udarbejdet en vejledning, der klarlægger reglerne for videregivelse af oplysninger mellem sundhedsmyndigheder, sociale myndigheder og Kriminalforsorgen om borgere med psykiske lidelser på botilbud, herunder også borgere som har modtaget en dom til behandling.
- f. *Fælles undervisningsforløb om borgere med psykiske lidelser og samtidigt misbrug*
Der er udmøntet en pulje til fælles undervisningsforløb for medarbejdere i den regionale psykiatri, den kommunale misbrugsbehandling og botilbud om eksisterende redskaber og metoder over for borgere med psykisk lidelse og samtidigt misbrug.
- g. *Styrket sundhedsfaglig rådgivning og lettere adgang til psykiatrisk udredning*

Der er udmøntet en pulje til sikring af lettere adgang til psykiatrisk udredning for mennesker med psykiske lidelser på botilbud samt til understøttelse af medarbejdernes arbejde på botilbuddene.

- h. Udvidelse af muligheden for at flytte borgere til et andet botilbud uden samtykke*
Der er med servicelovens § 129 a indført mulighed for at flytte borgere til et særligt botilbud, hvis borgeren er til væsentlig fare for eller udviser en særligt truende eller en særligt chikanerende adfærd over for øvrige beboere eller personale.

1.2.5 Øvrige initiativer fra arbejdsgruppens afrapportering

- a. Øget brug af udskrivningsaftaler og koordinationsplaner*
Med satspuljeaftalen for 2019 på sundhedsområdet er der afsat midler til, at udskrivningsaftaler og koordinationsplaner gøres obligatoriske for alle voksne indlagte psykiatriske patienter, som modtager støtte i regi af servicelovens bestemmelser.
- b. Sammentænkning af planer for borgere med svære psykiske lidelser*
Der blev offentliggjort en analyse af mulighederne for sammentænkning af planer i maj 2017. I juni 2018 blev der vedtaget et lovforslag med det formål at give kommunerne bedre muligheder for at tilbyde en helhedsorienteret plan til borgere og familier med komplekse og sammensatte problemer, hvor der tidligere kunne eller skulle udarbejdes flere planer for indsatserne. Loven trådte i kraft den 1. juli 2018. Den 1. januar 2018 trådte bekendtgørelsen om en samlet plan i forbindelse med indlæggelse på en af de 150 særlige pladser i psykiatrien i øvrigt i kraft.
- c. National koordinationsstruktur – fokus på dobbeltbelastede*
Socialstyrelsen monitorerer via den nationale koordinationsstruktur, om der er tilstrækkelig viden og de nødvendige kompetencer i indsatsen for målgruppen af borgere med svære psykiske vanskeligheder, omfattende misbrug og komplekse sociale problemer.
- d. Øget vejledning til den regionale psykiatri og botilbuddene om Kriminalforsorgens myndighedsarbejde*
For at styrke samarbejdet mellem Kriminalforsorgen, psykiatrien og botilbuddene i forhold til at sikre håndhævelse af vilkår for dom, herunder at følge behandling, undgå misbrug og tilbagevendende kriminalitet vil Kriminalforsorgen udarbejde en samlet vejledning vedr. særligt Kriminalforsorgens tilsyn med personer, der er idømt en foranstaltning efter straffelovens §§ 68 eller 69.
- e. Lokale formaliserede samarbejdsaftaler mellem sociale myndigheder og politi*
Med henblik på at styrke samarbejdet om restpsykiatriske patienter udarbejdes lokale formaliserede samarbejdsaftaler mellem region, kommuner og Kriminalforsorgen i Frihed. Rigspolitiet udarbejder retningslinjer, der kan understøtte politikredsens indgåelse af sådanne lokale samarbejdsaftaler.
- f. Efteruddannelse for ansatte i psykiatrien*
Der udbydes et fælles uddannelsesforløb på landsplan for ansatte i psykiatrien, kommuner og Kriminalforsorgen, der arbejder med mennesker med psykiske lidelser og samtidigt misbrug. Region Midtjylland udbyder dette kursus med inddragelse af Socialstyrelsen og Kriminalforsorgen.
- g. Udvidelse af PSP-samarbejdet*

Styrkelse af myndighedssamarbejdet om retspsykiatriske patienter således, at Kriminalforsorgen mere systematisk inddrages i PSP-samarbejdet (politi, sociale myndigheder og psykiatri).

- h. Actioncards for anmeldelse*
Med henblik på at sikre at politiet får de relevante oplysninger, er der udarbejdet actioncards for anmeldelse af voldsepisoder på botilbud mv.
- i. Formaliseret samråd i hver region*
På nuværende tidspunkt er der ikke tilstrækkeligt med erfaringer til, at KL og Danske Regioner kan etablere formaliserede samråd.
- j. Fælles screeningsværktøjer*
Det har ikke været muligt at etablere et samarbejde mellem KL og Danske Regioner omkring fælles screeningsværktøjer, og initiativet er sat i bero.
- k. Task forces i hver region*
KL og Danske Regioner har i hver region etableret en særlig task force, der tilbyder målrettet vejledning til botilbud i forbindelse med risiko for voldsepisoder.

1.2.6 Revision af reglerne om magtanvendelse

I august 2018 indgik den daværende regering, Socialdemokratiet, Dansk Folkeparti, Alternativet, Radikale Venstre og Socialistisk Folkeparti to aftaler om at revidere reglerne om magtanvendelse (servicelovens kapitel 24). Det indgår bl.a. i aftalerne, at der skal skabes klar hjemmel til at fastsætte vejledende husordner for beboernes adfærd på fællesarealer, som kan være med til at sikre en god og hensynsfuld adfærd og forebygge konflikter. Aftalerne er udmøntet ved en lovændring, der træder i kraft den 1. januar 2020.

1.2.7 Styrkelse af kvaliteten i indsatsen i socialpsykiatrien

Der blev med satspuljeaftalen for 2019 afsat 100 mio. kr. til en række tiltag til styrkelse af kvaliteten i indsatsen i socialpsykiatrien. Tiltagene skal bidrage til en strategisk omlægning og udvikling af indsatsen i kommunerne med fokus på recovery-orientering og rehabilitering på politisk, forvaltnings- og tilbuds niveau og understøtte den gode kvalitet på botilbud og i den socialpædagogiske bistand med nationale anbefalinger om aktuelt bedste viden, lovende praksis og virksomme metoder. Dertil igangsættes et vidensløft og en varig kompetenceudviklingsindsats af ledere og medarbejdere i socialpsykiatrien.

1.3 Botilbud efter servicelovens §§ 107 og 108

1.3.1 Midlertidige botilbud efter servicelovens § 107

Efter servicelovens § 107 skal kommunalbestyrelsen tilbyde midlertidigt ophold i boformer til personer, som på grund af betydelig nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller særlige sociale problemer har behov for det.

Formålet med midlertidige botilbud efter servicelovens § 107 er at stabilisere og forbedre borgerens funktionsniveau.

Der er tre målgrupper for botilbud efter § 107:

- Personer, som på grund af betydelig nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller særlige sociale problemer har behov for et § 107-tilbud. Ifølge bemærkningerne til bestemmelsen er det personer med behov for aflastning, optræning, afprøvning af fremtidige bomuligheder, udslusning mv.
- Personer med betydelig nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne, der har behov for omfattende hjælp til almindelige daglige funktioner eller for pleje, eller som i en periode har behov for særlig behandlingsmæssig støtte. Det er ifølge bemærkningerne, personer, hvis behov er så omfattende, at de ikke kan dækkes på anden vis. Der kan være tale om behov for aflastning, behandling, optræning og udslusning mv.
- Personer med nedsat psykisk funktionsevne eller med særlige sociale problemer, der har behov for pleje eller behandling, og som på grund af disse vanskeligheder ikke kan klare sig uden støtte. Ifølge bemærkningerne kan det dels være personer med stofmisbrug som hovedproblem, dels personer med andre adfærdsmæssige problemer af psykisk eller social karakter, herunder personer med sindslidelser.

Botilbud efter servicelovens § 107 kan eksempelvis være bofællesskaber, rækkehuse, etageange med værelser/lejligheder til de enkelte beboere, ofte med eget bad og med adgang til fællesfaciliteter, såsom fælles køkken og opholdsrum. Botilbud efter § 107 er ikke omfattet af lejelovgivningen, jf. servicelovens § 111, stk. 1.

1.3.2 Botilbud efter servicelovens § 108

Efter servicelovens § 108 skal kommunalbestyrelsen tilbyde ophold i boformer, der er egnet til længerevarende ophold, til personer, som på grund af betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne har behov for omfattende hjælp til almindelige, daglige funktioner eller pleje, omsorg eller behandling, og som ikke kan få dækket disse behov på anden vis.

Det kan f.eks. være personer med udviklingshæmning, alvorlige langvarige sindslidelser, autisme, senhjerneskrader eller en svær fysisk funktionsnedsættelse. Ofte er der tale om en kombination af flere diagnoser.

Målgruppen for botilbud efter servicelovens § 108 omfatter også personer, der:

- efter retskendelse skal underkastes mentalundersøgelse,

- i henhold til dom eller kendelse skal anbringes i en boform for personer med betydelig nedsat psykisk funktionsevne eller undergives tilsyn, herunder med mulighed for administrativ anbringelse, og
- som vilkår for tiltalefrafald eller prøveløsladelse skal anbringes i en boform for personer med betydelig nedsat psykisk funktionsevne eller undergives tilsyn, herunder med mulighed for administrativ anbringelse.

På botilbud efter servicelovens § 108 har beboeren sin egen bolig, der oftest vil være et værelse, en mindre lejlighed eller rækkehus.

Boformer efter serviceloven er ikke omfattet af lejelovgivningen, men social- og indenrigsministeren fastsætter nærmere regler om lejerrettigheder for beboere i længerevarende botilbud efter denne lov, jf. servicelovens § 111. Der kan henvises til bekendtgørelse nr. 715 af 19. juni 2013 om lejerrettigheder til beboere i visse botilbud efter serviceloven.

Derudover vil der, som en del af botilbuddet, være fællesarealer og servicearealer, ligesom der vil være fast tilknyttet personale.

1.4 Arbejdstilsynets praksis ved vurdering af voldsrisiko

Arbejdstilsynet fører tilsyn med arbejdsmiljøet bl.a. på landets botilbud, herunder risikobaserede tilsyn. Arbejdstilsynet fører således tilsyn med, at arbejdsforholdene er sikkerheds- og sundhedsmæssigt forsvarlige. Dette kan bl.a. indebære, at Arbejdstilsynet forholder sig til, hvordan botilbuddene opbevarer og håndterer brugen af knive på fællesarealerne på socialpsykiatriske botilbud, idet det potentielt kan udgøre en sikkerhedsrisiko for medarbejderne, at der er knive tilgængelige i et arbejdsmiljø, hvor der ligeledes opholder sig personer, der kan være psykisk ustabile.

Arbejdstilsynet har på foranledning af arbejdsgruppen udarbejdet en oversigt over, hvilke krav Arbejdstilsynet i henhold til arbejdsmiljølovgivningen kan stille i forhold til en knivrelateret voldsrisiko på botilbud efter serviceloven.

”Arbejdstilsynet har ikke specifikke regler i arbejdsmiljølovgivningen om borgeres adgang til eller anvendelse af knive, da arbejdsmiljølovgivningens bestemmelser er af mere overordnet karakter.

I henhold til bekendtgørelse af lov om arbejdsmiljø fra 19. september 2017 og bekendtgørelse om arbejdets udførelse fra d. 17. juni 2004, har arbejdsgivere overordnet pligt til:

- *At sikre, at arbejdet i alle led planlægges og tilrettelægges, så det kan udføres sikkerheds- og sundhedsmæssigt fuldt forsvarligt.*
- *At sikre, at arbejdet i alle led faktisk udføres sikkerheds- og sundhedsmæssigt fuldt forsvarligt.*

- *At sørge for at give den nødvendige oplæring og instruktion til medarbejderne, oplyse medarbejderne om de ulykkes- og sygdomsfarer, der er forbundet med arbejdet og føre effektivt tilsyn med, at arbejdet udføres sikkerheds- og sundhedsmæssigt fuldt forsvarligt.*

Arbejdstilsynets praksis ved vurdering af voldsrisiko

På arbejdspladser, hvor der er en kendt høj voldsrisiko, vil Arbejdstilsynet altid som del af vurderingen være opmærksom på, om der er en risiko for, at ansatte kan blive udsat for vold, hvor der anvendes våben, herunder knive.

Generelt lægger Arbejdstilsynet vægt på, at forebyggelsen skal matche – og være effektiv i forhold til – den konkrete risiko for vold. Arbejdstilsynet foretager altid en konkret helhedsvurdering af alle faktorer, der kan have betydning for risikoen for vold. Arbejdstilsynet vil f.eks. have fokus på, om der foregår løbende risikovurdering (f.eks. af borgere, der er kendt for voldelig adfærd), planlægningen af arbejdet, samarbejde og mulighed for at få hjælp, oplæring og instruktion, tekniske hjælpemidler og fysisk indretning (flugtveje, rumindretning, oversigtsforhold og inventar).

Et grundlag for påbud om forebyggelse af vold og trusler på botilbud og forsorgshjem vil eksempelvis kunne indeholde følgende overvejelser:

- *Har ansatte kontakt til misbrugere og psykisk syge, herunder psykotiske?*
- *Kan der uden varsel komme borgere (f.eks. svært psykisk syge og/eller misbrugere) direkte fra gaden, hvis tilstand botilbuddet/forsorgshjemmet ikke har mulighed for at have aktuel viden om, herunder hvilke potentielle problemstillinger disse borgere har, eller hvilke former for adfærd de kan forvente at skulle håndtere?*
- *Forekommer der jævnligt hændelser med vold og trusler?*
- *Er der en fast beskrevet procedure for eller et redskab til at foretage en risikovurdering af beboerne og en systematisk anvendelse heraf?*
- *Er enhederne på virksomheden indrettet med fælles køkkener udstyret med diverse køkkenudstyr, herunder køkkenknive, som er tilgængelige for alle beboere?*

Typisk stilles der særlige krav til forebyggelsen ved alenearbejde og ved arbejde med utilregnelige og potentielt farlige borgere, f.eks. borgere med en kendt voldelig og uforudsigelig adfærd, hvis disse forhold vurderes at medføre en særlig fare for den ansatte.

Medfører alenearbejde en særlig fare for den ansatte, skal arbejdsgiveren planlægge arbejdet, så den særlige fare imødegås. Hvis den særlige fare ikke kan imødegås, må

medarbejderen ikke arbejde alene. Det kan i visse tilfælde være tilstrækkeligt, at de ansatte gennem alarmer kan tilkalde kolleger og ledelse. Det forudsætter dog, at den ansatte altid vil have mulighed for at aktivere alarmerne, at der er sikkerhed for, at alarmerne altid vil blive hørt/set, og at de tilkaldte kan forlade deres arbejde og være tilstrækkeligt hurtigt fremme og yde den nødvendige hjælp tilstrækkeligt hurtigt, så situationen kan håndteres uden risiko for liv og helbred.

Ved arbejde med utilregnelige og potentielt farlige borgere kan alarmer ikke anses for at kunne skabe den nødvendige sikkerhed. Her vil det typisk være nødvendigt, at der er direkte auditiv eller visuel kontakt med kolleger, der hurtigt kan komme til undsætning i tilspidsede situationer. I disse tilfælde vil videoovervågning eller telefonisk kontakt ikke være tilstrækkeligt. Kolleger skal være så tæt på, at de vil kunne være fremme umiddelbart, når der er brug for dette.

Eksempler på påbud i konkrete sager

Både arbejdsmiljølovgivning og Arbejdstilsynets praksis lægger således vægt på, at det afhænger af en konkret og løbende vurdering af voldsrisikoen, hvad der er tilstrækkelig forebyggelse. Virksomhedens forebyggelse skal matche den vurderede/kendte voldsrisiko.

I konkrete sager, hvor der har været fokus på risikoen for, at beboere anvender knive i voldsepisoder, har Arbejdstilsynet afgivet påbud om f.eks.:

- Arbejdsgiveren skal sikre ansatte i forbindelse med alenearbejde med beboere, der er uforudsigelige.
- Arbejdsgiveren skal sikre instruktion i sikker adfærd med beboere, samt føre tilsyn med at instruktionen følges.
- Virksomheden skal forebygge risikoen for betydelig fare ved vold i forbindelse med arbejdet med beboere med uforudsigelig adfærd f.eks. grundet psykotisk tilstand og /eller påvirkning af euforiserende stoffer.
- Virksomheden skal sikre, at alenearbejde uden direkte auditiv eller visuel kontakt med beboere med uforudsigelig adfærd grundet f.eks. psykotisk tilstand og/eller påvirkning af stoffer på arbejdspladsen tilrettelægges således, at risiko for vold imødegås. Kan faren ikke imødegås, må de ansatte ikke arbejde alene.
- Virksomheden skal sikre, at arbejdet tilrettelægges sådan, at faren for vold og trusler om vold i forbindelse med beboernes adgang til knive imødegås. Virksomheden skal herunder sikre, at der føres effektivt tilsyn med, at instruktionen vedrørende beboeres brug af knive følges.
- Virksomheden påbydes at reducere risikoen for vold og trusler om vold i forbindelse med beboernes adgang til knive i enhedernes køkkener.

I flere tilfælde er Arbejdstilsynets afgørelser blevet fastholdt af Arbejdsmiljøklagenævnet. I nedenstående fremlægges eksempler på, hvad

Arbejds miljøklagenævnet har lagt vægt på i forbindelse med afgørelser angående risiko for vold med knive:

- *at der ikke er foretaget en systematisk vurdering af risikoen ved, at alle boerne har fri adgang til knive i enhedernes køkkener.*
- *at der ikke er givet påbud om at aflåse knivene i køkkenerne, men påbud om, at der sker en reducere af risikoen for vold og trusler om vold i forbindelse med beboernes adgang til knive i enhedernes køkkener.*

Derudover har Arbejds miljøklagenævnet i relation til risikoen for vold med knive ligeledes lagt vægt på det samlede risikobillede, herunder alene arbejde, beboergruppen (f.eks. hvis mange af beboerne er misbrugere, har svær psykisk sygdom, dobbeltdiagnoser, behandlingsdomme, tidligere har udvist udadreagerende og/eller uforudsigelig adfærd m.m.), tidligere forekomst af vold og trusler, at der ikke foreligger organiseret tilrettelæggelse af risikovurdering af beboere i forbindelse med ophør af ordineret medicin, utilstrækkelig oplæring og instruktion af medarbejdere i at udføre arbejdet, så risikoen for vold forebygges.

Det skal her særligt bemærkes, at Arbejdstilsynet ikke kan give påbud om, hvilke konkrete metoder virksomhederne bruger til at forebygge vold, men Arbejdstilsynet forholder sig til, om forebyggelsen er effektiv og tilstrækkelig i forhold til den konkrete risikovurdering”.

Det er arbejdsgruppens vurdering, at Arbejdstilsynets praksis er med til at øge sikkerheden for både personalet og beboerne. Arbejdstilsynets påbud mv. er imidlertid ikke i sig selv tilstrækkeligt i forhold til at forhindre overfald med knive eller andre farlige genstande på de socialpsykiatriske botilbud.

Kapitel 2

2. Gældende ret

2.1 Grundlovens § 72

Ifølge grundlovens § 72 må husundersøgelse, beslaglæggelse og undersøgelse af breve og andre papirer samt brud på post-, telegraf- og telefonhemmeligheden, hvor ingen lov hjemler en særegen undtagelse, alene ske efter en retskendelse.

Begrebet husundersøgelse tager først og fremmest sigte på undersøgelser af den private bolig. Det er imidlertid almindeligt antaget, at også andre rum, der ikke er offentligt tilgængelige, er omfattet af begrebet, herunder lagerrum, kontorer, baglokaler til butikker og lignende. Uden for begrebet falder lokaler, hvortil offentligheden har almindelig adgang, f.eks. biografte, caféer og lignende. Se dog anderledes Henrik Zahle, Dansk forfatningsret 3 - Menneskerettigheder (Christian Ejlers' Forlag, 3. udgave, 2003), s. 260, der antager, at sådanne offentligt tilgængelige lokaler er omfattet af § 72, men at undersøgelse af disse lokaler kan foretages på baggrund af det implicite samtykke, som ejeren af lokalet har givet ved at lade lokalet være offentligt tilgængeligt, for så vidt den offentlige myndighed ikke går videre, end hvad er tilladt for andre.

De indgreb, der er omfattet af grundlovens § 72, må som udgangspunkt alene foretages på baggrund af en retskendelse. Der kan dog ved lov gøres særegne undtagelser til dette krav. Det er almindeligt antaget, at udtrykket "særegen undtagelse" i grundlovens § 72 har den betydning, at en undtagelse skal tage sigte på indgreb inden for et nærmere bestemt sagsområde.

Grundlovens § 72 regulerer umiddelbart alene spørgsmålet om, hvorvidt der skal indhentes retskendelse, før der foretages husundersøgelser mv. Princippet om boligens ukrænkelighed indebærer imidlertid, at det i hvert enkelt tilfælde nøje bør overvejes, om det overhovedet er nødvendigt at tillægge offentlige myndigheder adgang til privat ejendom. Hvis der er behov for en sådan adgang, bør der gives en begrundelse herfor, ligesom omfanget af adgangen bør søges begrænset mest muligt. Der henvises nærmere til Justitsministeriets Vejledning om lov kvalitet, 2017 (tilgængelig på lovkvalitet.dk), s. 160.

Spørgsmålet om, i hvilket omfang kravet om retskendelse bør fraviges ved lov, er desuden behandlet i betænkning nr. 1039/1985 om tvangsindgreb uden for retsplejen og i Retssikkerhedskommissionens betænkning nr. 1428/2003.

Det bemærkes, at kravet om, at der skal indhentes retskendelse forud for foretagelsen af et indgreb omfattet af grundlovens § 72, fraviges, hvis den berørte borger giver samtykke til indgrebet.

2.2 Anstaltsforhold og husordener

I manglen på lovhjemmel kan en institution med hjemmel i det såkaldte *anstaltsforhold* fastsætte de nærmere regler og træffe de konkrete beslutninger vedrørende beboeres forhold, der måtte være nødvendige for institutionens virke.

Det er vigtigt, at der er gode og stabile forhold på fællesboligarealerne i botilbud mv. Det gælder både i forhold til beboerne, men også i forhold til personalet. Det kan derfor være hensigtsmæssigt at udforme en husorden med dertilhørende regler, der udstikker retningslinjer for dagligdagen mv. F.eks. kan det være nødvendigt at definere nogle regler for, hvad der kan accepteres på fællesarealerne som helhed for at sikre ro og orden, så alle beboere, besøgende og personale kan trives sammen. Anstaltsforholdet kan bl.a. udgøre hjemlen til at fastsætte en sådan husorden.

Anstaltsforholdet udgør et uskrevent hjemmelsgrundlag, og de nærmere rammer for at udstede regler og træffe konkrete beslutninger med hjemmel heri er udviklet i praksis. Anvendelsen af anstaltsforholdet som hjemmelsgrundlag er navnlig begrænset af proportionalitetsprincippet. Princippet indebærer, at de regler, der fastsættes som led i anstaltsforholdet, og de handlinger, der udføres på baggrund heraf, ikke må være mere vidtgående, end anstaltsformålet tilsiger. Et indgreb i eksempelvis borgerens personlige frihed eller privatliv skal således være nødvendigt ud fra institutionens formål, og der må ikke eksistere andre, mindre vidtgående midler til at opnå formålet.

Folketingets Ombudsmand har flere gange udtalt sig om anstaltsforholdet, jf. f.eks. udtalelse af 6. juli 2010, hvoraf følgende bl.a. fremgår:

”En institution kan fastsætte almindelige forskrifter for publikums adfærd på institutionens område for at sikre institutionens overordnede funktion. Når en institutions eksistens er forudsat i lovgivningen, antager man at der i denne forudsætning ligger den tilstrækkelige hjemmel til at fastsætte de regler og træffe de konkrete beslutninger vedrørende brugernes forhold der er nødvendige for at få institutionen til at fungere. Det er imidlertid en forudsætning for at der kan foretages et indgreb, at det er nødvendigt ud fra institutionens formål, og at der ikke findes andre, mindre indgribende midler.”

2.3 Servicelovens kapitel 24 om magtanvendelse

I servicelovens kapitel 24 er der fastsat regler om magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten over for voksne. Persongruppen der kan anvendes magt over for, fremgår af servicelovens § 124 a:

- Personer med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne,
- der får personlig og praktisk hjælp samt socialpædagogisk bistand efter servicelovens §§ 83-87, behandling efter servicelovens §§ 101 (tilbud til stofmisbrugere) og 102 (tilbud til personer med betydelig og varigt nedsat funktionsevne eller med særlige sociale problemer) eller aktiverende tilbud efter

servicelovens §§ 103 og 104 (beskyttet beskæftigelse og aktivitets- og samværstilbud),

- og som ikke samtykker i den foranstaltning, der tænkes iværksat efter bestemmelserne i servicelovens §§ 125-129 a.

Det er endvidere en betingelse for at anvende magt, at der foreligger en betydelig og varig nedsættelse af den psykiske funktionsevne, og at den pågældende derfor er ude af stand til at handle fornuftsmæssigt eller overskue konsekvenserne af sine handlinger. Det er endvidere et krav, at der foreligger den fornødne faglige dokumentation for den nedsatte psykiske funktionsevne.

Det er graden af den enkeltes psykiske funktionsnedsættelse, der er det afgørende element i vurderingen af den pågældende i den konkrete situation. Der skal derfor foretages et individuelt og fagligt forsvarligt skøn over graden af funktionsnedsættelse og dens følger, hver gang det overvejes at iværksætte fysiske indgreb i selvbestemmelsesretten.

Afhængigt af funktionsnedsættelsens art og omfang og af intensiteten af det indgreb, der tænkes iværksat, kan en lægefaglig diagnose være nødvendig for at dokumentere nødvendigheden og forsvarligheden af indgrebet. Et led i den konkrete vurdering kan således være, at en lægefaglig diagnose bør indgå i den faglige dokumentation for den nedsatte funktionsevne.

En tidligere stillet diagnose medfører derimod ikke automatisk, at iværksættelse af indgreb i selvbestemmelsesretten efter servicelovens kapitel 24 er berettiget, fordi det ikke er diagnosen, der er afgørende for, om en person er omfattet af personkredsen. Det afgørende er de følger af lidelsen eller funktionsnedsættelsen, som giver sig udslag i handlinger og adfærd, der konkret medfører fare for personskade, eller at den personlige hygiejne hos den pågældende er særdeles ringe.

Udviklingshæmmede og personer med en sindslidelse vil ofte have været inden for systemet i en årrække og vil bl.a. derfor ofte have en diagnose, hvorimod nogle personer med demens ikke har en egentlig diagnose. Det er derfor vigtigt at få lavet en faglig beskrivelse af den psykiske tilstand, der kan benyttes som dokumentation.

Kravet om, at funktionsnedsættelsen skal være både betydelig og varig, indebærer, at reglerne om magtanvendelse bl.a. ikke omfatter tilfælde, hvor den pågældende alene lider af en forbigående forvirringstilstand, og ej heller personer, som har demens i lettere grad. Bestemmelserne om magtanvendelse vil ikke kunne anvendes over for denne persongruppe. Hvis borgeren ikke er omfattet af personkredsen i § 124 a, kan bestemmelserne om magtanvendelse således ikke anvendes over for denne borger. Kommunen kan således ikke pålægge denne persongruppe f.eks. at flytte ind i et særligt boltilbud, hvis personen ikke ønsker dette. Hjælpen må så gives på anden vis.

Særligt i forhold til fysisk magtanvendelse

I servicelovens kapitel 24 er der oplistet en række forskellige indgrebsmuligheder, herunder bl.a. muligheden for at anvende fysisk magt i form af fastholdelse af en person eller føre personen til et andet opholdsrum, jf. servicelovens § 126. Det kan ske, når:

- der er nærliggende risiko for, at vedkommende udsætter sig selv eller andre for at lide væsentlig personskade, og
- forholdene i det enkelte tilfælde gør det absolut påkrævet at gribe fysisk ind ved at fastholde for at undgå væsentlig personskade.

Bestemmelsen giver adgang til at anvende magt i form af at fastholde en borger eller føre denne borger til et andet lokale, når dette er nødvendigt for at undgå, at pågældende skader sig selv, eller når der i konfliktsituationer er risiko for, at pågældende skader andre.

Magtanvendelse i form af fastholdelse er tilladt i situationer, hvor der er risiko for, at pågældende skader sig selv, eller der i konfliktsituationer er risiko for, at pågældende skader andre beboere (f.eks. ægtefælle) i husstanden, andre beboere i boformen, personale eller andre personer.

Risikoen skal være nærliggende og skal indebære, at den pågældende udsætter sig selv eller andre for at lide væsentlig personskade.

Hvis en person er truende over for andre, skal der tages hensyn til disse. Har personen f.eks. kort forinden været voldelig, og er personen stadig stærkt ophidset, kan der være nærliggende risiko for, at den pågældende vil gribe til vold igen. Hensynet til de andre beboere kan i den konkrete situation indebære, at denne person bør holdes fast og evt. føres til et andet lokale.

Det er ikke tilstrækkeligt at have en formodning om, at den pågældende vil foretage sig noget, der kan udsætte personen selv eller andre for at lide væsentlig personskade. Der skal i den konkrete situation være en reel og begrundet risiko for, at vedkommende vil foretage sig handlinger, der kan føre til, at personen skader sig selv eller andre. Det er således ikke tilstrækkeligt til at bringe bestemmelsen i anvendelse, at en person skubber eller tjatter til en anden. Verbale trusler er heller ikke i sig selv nok til at udgøre en risiko.

Eksempler på væsentlig personskade er brækkede lemmer, hjernerystelser, kraniebrud, tabte eller løse tænder, snitsår og kvæstelser opstået enten ved grov fysisk vold eller ved brug af skarpe instrumenter som knive, sakse mv. eller andre redskaber. Væsentlig personskade kan også være forgiftningstilstande, forbrændinger og bid.

Anvendelsesområdet for servicelovens § 126 er begrænset til tilfælde, hvor anvendelsen er absolut påkrævet for at afværge en nærliggende risiko for væsentlig personskade på pågældende person selv eller andre.

Magtanvendelse i form af fastholdelse kan derfor ikke lovligt finde sted i de tilfælde, hvor risikoen for personskade kan afværges på andre og mindre indgribende måder.

At indgrebet er absolut påkrævet for at undgå personskade indebærer, at den pågældende er insisterende og vedholdende i sin udtryksform. Alle andre og mindre

indgribende metoder og midler skal have vist sig nyttesløse, ligesom det er en forudsætning, at pågældende ikke viser tegn til at ville ændre adfærd.

Hvis en borger f.eks. kontinuerligt slår hovedet ind i væggen, og den pågældende ikke holder op, selvom personalet har forsøgt at berolige vedkommende ved at tale med ham eller hende, ved at henlede opmærksomheden på noget andet, ved at forsøge at motivere vedkommende til at holde op eller ved at skælde ud, og der er risiko for væsentlig personskade, hvis den pågældende fortsætter, kan det være nødvendigt at fastholde f.eks. hoved og arme.

2.4 Servicelovens kapitel 24 a om fuldbyrdelse af strafferetlige foranstaltninger mv.

Målgruppen for indgreb efter servicelovens kapitel 24 a er personer med nedsat psykisk funktionsevne, som er anbragt i en boform, jf. § 108, i henhold til en strafferetlig afgørelse afsagt ved dom eller kendelse. Målgruppen er beskrevet i servicelovens § 137 e.

Reglerne i servicelovens kapitel 24 a giver kommuner og personale på botilbud, jf. servicelovens § 108, redskaber i form af indgrebsmuligheder, der bidrager til at sikre, at en strafferetlig afgørelse kan fuldbyrdes efter sit formål på det sociale område. Hensigten er således at forebygge eller forhindre kriminalitet samt sikre orden og sikkerhed på de boformer, hvor der bor personer, hvis ophold skyldes en strafferetlig afgørelse truffet i forbindelse med en straffesag. Det gælder både i forhold til personer, der er dømt, og personer, der er anbragt i varetægtssurrogat i en boform efter serviceloven under straffesagen.

Indgreb efter kapitel 24 a kan alene gennemføres, når lovens betingelser er opfyldt, og kan ikke gennemføres af personalet på det sociale område under anvendelse af magt. Hvis den anbragte modsætter sig indgrebet på en sådan måde, at det ikke kan gennemføres uden anvendelse af magt, må politiet tilkaldes, hvis det er nødvendigt. Den nærmere håndtering i det enkelte tilfælde vil da være op til politiet.

I nogle botilbud efter § 108 bor der både personer, hvis ophold skyldes en strafferetlig afgørelse, og beboere, hvis ophold ikke skyldes en strafferetlig afgørelse. Det var et hovedhensyn bag indførelsen af kapitel 24 a, at forholdene med lovændringen forblev uændrede for de beboere, hvis ophold ikke skyldes en strafferetlig afgørelse. Ledelse og personale på boformerne må derfor bruge de pædagogiske redskaber, de har, for at sikre, at dette hovedhensyn varetages.

Servicelovens kapitel 24 om magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten blev ikke ændret i forbindelse med indførelsen af kapitel 24 a. En person, der er anbragt i henhold til en strafferetlig afgørelse, kan således være omfattet af begge kapitler, mens personer, hvis ophold på boformen, jf. servicelovens § 108, der ikke skyldes en strafferetlig afgørelse, ikke er omfattet af kapitel 24 a.

Helt konkret er der tale om følgende indgrebsmuligheder:

- Overvåget brug af telefon og internet
- Afbrydelse eller forhindring af brug af telefon og internet
- Undersøgelse af den anbragtes opholdsrum og ejendele
- Inddragelse af den anbragtes effekter
- Aflåsning af den anbragtes bolig for natten

Endvidere indeholder kapitel 24 a følgende indgrebsmuligheder, som kun kan anvendes i boformer med sikrede afdelinger (dvs. på nuværende tidspunkt kun på Kofoedsminde):

- Nedlæggelse af forbud mod enheder, der muliggør internetadgang
- Anvendelse af scannere
- Undersøgelse af den anbragte person
- Åbning og kontrol af post til den anbragte
- Undersøgelse og opbevaring af effekter for besøgende
- Anbringelse i afskærmningslokale

Særligt i forhold til inddragelse af effekter

For anbragte i boformer, jf. servicelovens § 108, kan der uden retskendelse træffes afgørelse om inddragelse af effekter, der er i den anbragtes besiddelse, når det skønnes nødvendigt af ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn, herunder for at forebygge eller forhindre kriminalitet.

Ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn omfatter både den almindelige orden på stedet samt den enkelte beboers egen, personalets og de øvrige beboeres sikkerhed. Hensynet til den anbragtes egen sikkerhed kan således begrunde et indgreb om inddragelse af effekter i tilfælde, hvor lovens betingelser er opfyldt.

Det er ikke muligt nærmere at afgrænse, hvilke effekter det kan være nødvendigt at inddrage, da det vil afhænge af en konkret vurdering i det enkelte tilfælde.

Bestemmelsen skaber mulighed for, at der kan træffes afgørelse om, at bl.a. våben, tændstikker, lightere, almindelige bordknive og reb, som er fundet i forbindelse med en undersøgelse af den anbragte person eller dennes ejendele, kan inddrages, hvis betingelserne i servicelovens § 137 i er opfyldt.

Det er en betingelse for at træffe afgørelse om inddragelse af den anbragtes effekter, at formålet med indgrebet ikke hensigtsmæssigt kan nås ved mindre indgribende indsatser. Personalet har de muligheder for at inddrage den anbragtes effekter, som fremgår af § 137 i, når der er truffet afgørelse herom. Hvis indgrebsmuligheden ikke er

tilstrækkelig, f.eks. hvis den anbragte sætter sig til modværge, kan ledelse og personale overveje at rette henvendelse til politiet. Den nærmere håndtering i det enkelte tilfælde vil da være op til politiet.

Iværksatte indgreb skal ifølge servicelovens § 137 k, stk. 1, straks bringes til ophør, når betingelserne herfor ikke længere er til stede. Dette indebærer, at inddragne effekter skal udleveres til den anbragte. Der kan dog være inddraget effekter, som ikke skal udleveres til den anbragte, f.eks. våben.

2.5 Eksisterende regulering af besiddelse af knive og andre våben

2.5.1 Våbenloven

Våbenloven regulerer brugen af og besiddelsen af våben og sprængstoffer og gælder som udgangspunkt for alle danskere og sætter således grænser for, hvilke våben man må erhverve og besidde, også i eget hjem. De våben, våbenloven omfatter, vil således i forvejen være ulovlige at have i sin bolig, og udfordringerne med besiddelsen af våben blandt beboere på botilbud knytter sig dermed til de våben, der ikke er omfattet af våbenloven.

I medfør af våbenlovens § 2, stk. 1, jf. § 1, stk. 1, er det forbudt bl.a. at erhverve og besidde 1) skydevåben samt genstande, der fremtræder som skydevåben og som følge af konstruktionen eller det anvendte materiale kan ombygges hertil, 2) våbendele, 3) ammunition, 4) håndgranater, bomber, miner o.l. våben, 5) patroner, ampuller og spraydåser o.l. genstande, der ved spredning af stoffer er beregnet til at virke skadevoldende, bedøvende eller irriterende i kortere tid efter eksponeringen, 6) eksplosivstoffer, 7) armbrøster og slangebøsser, 8) signalvåben og kombinerede gas- og signalvåben, 9) lyddæmpere og 10) optisk elektroniske sigtemidler med lysstråle eller med elektronisk lysforstærknings- eller infrarødt udstyr.

Begrebet ”skydevåben” skal forstås bredt og omfatter bl.a. luft- og fjederbøsser, herunder luft- og fjederharpunvåben, og hardball- og paintballvåben er også omfattet af begrebet. Disse våben er dog undtaget fra forbuddet i medfør af våbenlovens § 1, stk. 2, og kan dermed erhverves og besiddes uden tilladelse af personer, der er fyldt 18 år. Luft- og fjedervåben med større kaliber end 4,5 mm er imidlertid omfattet af forbuddet.

Kulsyre- eller gasdrevne harpuner er tillige omfattet af begrebet ”skydevåben”, men sådanne harpuner er, modsat hvad der er tilfældet for harpuner affyret ved luftfjeder, fjeder e.l., ikke ved § 1, stk. 2, undtaget fra forbuddet. Et andet eksempel på et skydevåben, der er omfattet af begrebet, er ”appelsinkanoner”.

Justitsministeren er bemyndiget til at udstede regler om forbud mod at indføre, erhverve, besidde, bære, anvende og overdrage eller overlade strømvåben, laservåben og slag- eller stødvåben, jf. våbenlovens § 4. Med hjemmel heri er det i medfør af våbenbekendtgørelsens § 18 forbudt uden politiets tilladelse at bl.a. erhverve og besidde

strømvåben og slag- eller stødvåben, ligesom det i medfør af bekendtgørelsens § 19 generelt er forbudt at bl.a. erhverve og besidde laservåben.

Som det fremgår, er selve besiddelsen af ovenstående våben forbudt, hvorfor våbnene heller ikke kan besiddes i eget hjem.

2.5.2 Knivloven

Knivloven regulerer besiddelsen af knive og blankvåben på offentligt tilgængelige steder og begrænser således retten til at bære knive og blankvåben uden for hjemmet. Dermed er det i forvejen som udgangspunkt ulovligt at bære knive i det offentlige rum, og spørgsmålet om knivrestriktioner for visse beboerne på botilbud omhandler således restriktioner på selve botilbuddene.

Det følger af § 1 i lov nr. 376 af 27. april 2016 om knive og blankvåben mv. (knivloven), at knive og blankvåben mv. ikke må bæres eller besiddes på offentligt tilgængelige steder, uddannelsessteder, i ungdomsklubber, fritidsordninger og lign., medmindre det sker som led i erhvervsudøvelse eller til brug ved jagt, lystfiskeri eller sportsudøvelse eller har et andet lignende anerkendelsesværdigt formål.

Det fremgår af forarbejderne til knivloven, at der ved offentligt tilgængelige steder forstås steder, hvortil der er almindelig adgang, herunder veje, parker, offentlige transportmidler, restaurationer (herunder diskoteker, værtshuse og lignende), butikker og butikcentre i åbningstiden, forlystelsessteder og offentlige kontorer.

Det vil i alle tilfælde bero på en konkret vurdering, om der foreligger et anerkendelsesværdigt formål med at besidde en kniv. Ved denne vurdering vil der skulle lægges vægt på knivens art, anvendelsesområde og den situation, hvorunder kniven besiddes.

Det vil i vurderingen endvidere skulle indgå, at de små foldeknive typisk har et bredere anvendelsesområde end andre knive og kan bruges til mange forskellige og pludseligt opståede dagligdags, praktiske gøremål. Derfor vil det efter omstændighederne kunne være anerkendelsesværdigt at medbringe en sådan kniv på offentlige tilgængelige steder mv., selv om formålet hermed har en bredere karakter end f.eks. at deltage i en bestemt fritidsaktivitet.

Kravet om, at der skal være et anerkendelsesværdigt formål, gælder ikke i forhold til at bære og besidde knive og blankvåben mv. på steder, som ikke er offentligt tilgængelige. Knive og blankvåben mv. kan således som udgangspunkt altid besiddes og bæres i eget hjem.

Det kræver dog i alle tilfælde tilladelse fra politiet til at erhverve, besidde, bære eller anvende knive og blankvåben mv., der er omfattet af knivlovens § 2, stk. 1. Det gælder bl.a. skarpe eller spidse våben, hvis klinger overstiger 12 cm, butterflyknive, kastestjerne, kasteknive, kasteøkser og blankvåben, der fremtræder som en anden genstand (f.eks. kreditkortknive).

Dolke og knive, hvis klinge overstiger 12 cm, kan imidlertid uden tilladelse anvendes i erhverv, til husholdningsbrug eller til brug ved jagt, lystfiskeri, sportsudøvelse eller andet lignende anerkendelsesværdigt formål, hvis de er udformet hertil, jf. knivlovens § 2, stk. 2.

2.5.3 Våbentilladelse

Det er som udgangspunkt politiet, der meddeler våbentilladelse og tilladelse til knive og blankvåben mv. Politiet lægger ved behandling af ansøgninger om våbentilladelse bl.a. vægt på formålet med ansøgningen og våbnets art og type.

For en række særligt farlige skydevåben som pistoler og halvautomatiske rifler kan der kun meddeles tilladelse under ganske særlige omstændigheder, jf. bl.a. våbencirkulærets § 19, stk. 1. Derudover fremgår det af forarbejderne til knivloven, at den restriktive praksis, hvorefter der til særligt farlige knive og blankvåben kun undtagelsesvist meddeles tilladelse, forudsættes opretholdt som hidtil.

Våbentilladelser og tilladelser til knive og blankvåben mv. kan kun gives til personer, om hvis personlige forhold og hidtidige vandel, der ikke foreligger oplysninger, som gør det betænkeligt at imødekomme ansøgningen, jf. våbenbekendtgørelsens § 48 og knivbekendtgørelsens § 20.

2.5.4 Genstande, der ikke er reguleret af våbenlovgivningen

En række genstande falder helt uden for våbenlovgivningen. Eksempelvis regulerer våbenloven ikke buer eller pusterør, ligesom knivloven ikke regulerer sakse. Sådanne genstande vil derfor – i det omfang det ikke reguleres ved anden lovgivning – kunne erhverves og besiddes uden tilladelse.

Et eksempel på en sådan lovgivning er genstandsbekendtgørelsen, der regulerer indsattes adgang til at medtage, besidde og råde over egne genstande mv. og penge i Kriminalforsorgens institutioner.

Det fremgår af genstandsbekendtgørelsens § 2, stk. 1, nr. 1 og 4, at indsatte ikke må medtage, besidde eller råde over genstande, som besiddes i strid med den almindelige lovgivning, herunder lovgivningen om euforiserende stoffer og lovgivningen om våben og eksplosivstoffer eller genstande, som kan benyttes som våben, og andre personfarlige genstande.

2.5.5 Nødværge og nødret

Efter straffelovens § 13, stk. 1 er handlinger foretaget i lovlig nødværge straffri. En handling skal for at være straffri efter reglerne om nødværge have været nødvendig for at modstå eller afværge et påbegyndt eller overhængende uretmæssigt angreb.

Nødværge kan kun anvendes mod den eller dem, der foretager det uretmæssige angreb. Det uretmæssige angreb kan f.eks. være et angreb på en person (dvs. den, der foretager

nødværgehandlingen, eller en anden person) eller på en ting. En nødværgehandling kan også udøves over for et barn eller ung (selvom vedkommende er under den kriminelle lavalder).

Det er en betingelse for straffrihed, at nødværgehandlingen er nødvendig og ikke åbenbart går ud over, hvad der af hensyn til angrebets farlighed, angriberens person og det angrebne retsgodes betydning er forsvarligt. Det indebærer, at der skal være et rimeligt forhold mellem nødværgehandlingen, og det, nødværgehandlingen skal beskytte. Overskrides grænsen for nødværge, er handlingen kun straffri, hvis overskridelsen er rimeligt begrundet i den ved angrebet fremkaldte skræk eller ophidselse. Det følger af straffelovens § 13, stk. 2.

Det følger endvidere af straffelovens § 14 om nødret, at en handling, der ellers ville være strafbar, ikke straffes, hvis den var nødvendig til afværgelse af truende skade på person eller gods, og lovovertrædelsen må anses for at være af forholdsvis underordnet betydning. I praksis er bestemmelsen kun aktuel, når reglen om nødværge ikke finder anvendelse.

Nødretshandlingen skal være nødvendig for at afværge en truende skade. I modsætning til nødværgesituationerne kan handlinger i nødretssituationer også rettes mod en anden end den, der foretager angrebet.

Kapitel 3

3. Arbejdsgruppens løsningsforslag

3.1 Arbejdsgruppens overvejelser

3.1.1 Proces

Arbejdsgruppen fik til opgave at belyse og analysere mulighederne for og udfordringerne ved at indføre knivrestriktioner på botilbud samt opstille mulige løsningsmodeller. I opgaveløsningen skulle det samtidig sikres, at hensynet til sikkerhed for personalet og beboere afvejes i forhold til den enkelte beboers ret til selvbestemmelse.

Der er afholdt tre møder i arbejdsgruppen, hvor de forskellige problemstillinger er blevet drøftet. Forud for drøftelserne har det daværende Børne- og Socialministeriet, der har fungeret som sekretariat for arbejdsgruppen, indhentet bemærkninger og bidrag fra en række aktører på området, jf. bilag 2. Bemærkningerne er blevet udsendt til arbejdsgruppen undervejs i forløbet. Derudover er der afholdt to dialogmøder med udvalgte aktører på området med udgangspunkt i arbejdsgruppens kommissorium, jf. bilag 3. Ved dialogmøderne deltog arbejdsgruppen samt henholdsvis FOA samt Socialpædagogernes Landsforbund og Landsforeningen Af nuværende og tidligere Psykiatribrugere (LAP) samt Bedre Psykiatri.

3.1.2 Undgåelse af unødvendige restriktioner

Der har i arbejdsgruppen været generel enighed om, at der ikke skal arbejdes hen imod at indføre et generelt knivforbud på botilbud, idet et sådant vil være unødvendigt indgribende og restriktivt over for størstedelen af beboere på botilbud, der ikke har en aggressiv eller udadreagerende adfærd, men som derimod selv laver mad, er kreative mv.

Arbejdsgruppen er også enige om, at det er en afgørende forudsætning for indsatsen på de socialpsykiatriske botilbud, at der er fokus på forebyggelse, rehabilitering og recovery. For langt størstedelen af beboere på socialpsykiatriske botilbud er en pædagogisk indsats alene vejen frem, og der skal derfor være så få restriktioner for denne gruppe som muligt. Det har med andre ord været en klar præmis for arbejdsgruppens drøftelser af mulighederne for og udfordringerne ved at indføre knivrestriktioner, at eventuelle knivrestriktioner kun er relevant for en lille gruppe af personer med svære psykiske lidelser, udadreagerende adfærd og ofte samtidigt misbrug, hvis farlige adfærd ikke kan håndteres under de eksisterende forhold, der er og skal være på et almindeligt botilbud efter servicelovens §§ 107 eller 108.

Der har i den sammenhæng ligeledes været et fokus på at minimere omfanget af eventuelle restriktioner, så det alene er den tilsigtede og absolut nødvendige målgruppe, der indføres restriktioner for, så det ikke – direkte eller indirekte – rammer de øvrige

beboere på botilbuddet. En eventuel model for knivrestriktioner må således ikke stigmatisere gruppen af personer, der bor på socialpsykiatriske botilbud, eller personer med psykiske vanskeligheder i det hele taget.

Målgruppen for eventuelle knivrestriktioner er personer med svære psykiske lidelser og ofte alvorlige sociale problemer, som har en udadreagerende og til tider risikoflydt adfærd. Der er tale om en meget lille gruppe af de mange borgere, der har en større eller mindre grad af psykiske vanskeligheder.

3.1.3 Eksisterende muligheder ikke tilstrækkelige

Med hensyn til en konkret model for knivrestriktioner har det bl.a. været drøftet i arbejdsgruppen, om der er løsningsmuligheder inden for eksisterende lovgivning, der kan løse udfordringerne.

Det har i den forbindelse været drøftet, at de eksisterende muligheder for at kunne foretage indgreb i servicelovens kapitel 24 og 24 a ikke er tilstrækkelige, når det handler om at kunne foretage indgreb med det formål at forsøge at forhindre overfald med knive eller andre farlige genstande på de socialpsykiatriske botilbud.

Med hensyn til kapitel 24 a skyldes det bl.a., at gruppen af beboere, hvis adfærd kan være til fare for dem selv eller andre, ikke nødvendigvis er anbragt på et botilbud efter §§ 107 eller 108 som led i en dom eller kendelse. For denne gruppe finder indgrebsmulighederne i servicelovens kapitel 24 a ikke anvendelse, herunder bestemmelsen om inddragelse af effekter i servicelovens § 137 i. Særligt over for gruppen af personer, der ikke er anbragt efter dom eller kendelse, men som har en farlig adfærd, er indgrebsmulighederne således utilstrækkelige.

Det er endvidere vurderingen, at adgangen til at regulere en beboers adgang til at være i besiddelse af knive mv. ikke kan rummes inden for rammerne af en husorden. Dette gælder særligt i forhold til den del af boligen, som beboeren alene har råderet over. En regulering bør således ske ved lov.

3.1.4 Restriktionernes rækkevidde

Det er arbejdsgruppens vurdering, at ingen af de løsningsforslag, som arbejdsgruppen har drøftet, kan garantere, at der ikke fremover sker knivoverfald mv. Beboerne på et knivfrit botilbud eller en knivfri afdeling kan ikke frihedsberøves og vil således til enhver tid (med de undtagelser vedr. tilbageholdelse i kortere tid mv., der er i servicelovens kapitel 24) kunne forlade deres bosted og anskaffe sig knive eller andre farlige genstande uden for botilbuddet.

I den forbindelse er det også arbejdsgruppens vurdering, at det ikke vil være muligt på forhånd at forudse alle former for effekter, der potentielt kan være farlige og anvendes som våben. Tandbørster kan f.eks. files til, så de kan anvendes som stikvåben, ligesom barberblade også kan udgøre en risiko, men det vurderes ikke at være hensigtsmæssigt at indføre restriktioner mod alle effekter, der rent hypotetisk ville kunne anvendes som

våben. Formålet med en eventuel form for knivrestriktion kan således alene være at begrænse adgangen til knive og lignende effekter, der oplagt kan bruges som våben, og dermed højne sikkerheden for beboere og personale.

3.2 Arbejdsgruppens drøftelser af konkrete anbefalinger

På baggrund af ovenstående har arbejdsgruppen drøftet konkrete løsningsmodeller. Bl.a. har arbejdsgruppen drøftet en anbefaling om at give mulighed for, at kommuner eller regioner fremover kan etablere knivfrie/våbenfrie botilbud eller afdelinger på socialpsykiatriske botilbud.

En sådan mulighed skulle bidrage til, at der fremover blev bedre mulighed for at håndtere og hjælpe en gruppe af personer med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne, som grundet en risikofyldt adfærd ikke bør have knive eller andre farlige genstande i deres besiddelse.

I den forbindelse har det endvidere været drøftet, om kommunalbestyrelsen i særlige tilfælde skulle kunne indstille til statsforvaltningen at træffe afgørelse om, at en beboer skal flyttes til en knivfri/våbenfri afdeling på et botilbud, hvis vedkommende er til væsentlig fare for eller udviser en særligt truende og farlig adfærd over for de øvrige beboere eller personalet. Modellen ville således skulle ses i sammenhæng med servicelovens § 129 a om optagelse i et bestemt botilbud uden samtykke ved væsentlig fare for andre eller særligt truende eller særligt chikanerende adfærd.

Muligheden skulle alene kunne benyttes i særlige tilfælde, når særlige betingelser var opfyldt, og hvor det vurderedes at være den eneste reelle måde at kunne højne sikkerheden for de øvrige beboere og personalet til et acceptabelt niveau. Omvendt vil det også være en beskyttelse af den pågældende beboer i forhold til at minimere den fare, som vedkommende kan udgøre over for sig selv og andre.

Endvidere skulle forslaget alene omfatte beboere med betydelig og varig nedsat psykisk funktionsevne, som vurderes at være til fare for de øvrige beboere og personale på et botilbud.

Formålet med en sådan regulering ville være at forebygge farlig adfærd, vold og drab og dermed højne sikkerheden for beboere og medarbejdere på botilbud samt beskytte den pågældende beboer fra ikke at begå knivoverfald, drab mv., f.eks. i psykotisk tilstand.

3.3 Baggrund for udfordringerne med visse beboere på botilbud

Der har imidlertid ikke været opbakning i arbejdsgruppen til at anbefale ovenstående løsningsmodel.

Årsagen er, at det er arbejdsgruppens vurdering, at de udfordringer, der opleves med en mindre gruppe af beboere på nogle botilbud i forhold til udadreagerende og farlig adfærd, først og fremmest skyldes større, strukturelle udfordringer i psykiatrien bredt set.

Særligt KL og Københavns Kommune beretter således om, at målgruppen i socialpsykiatrien forandrer sig, idet der bliver fortsat flere borgere med meget komplekse og sammensatte problemer. Ifølge KL og Københavns Kommune hænger dette bl.a. sammen med, at patienter med psykiske lidelser bliver udskrevet tidligere fra indlæggelser i behandlingspsykiatrien, end det har været tilfældet førhen. Dette resulterer i, at en gruppe borgere, der er meget syge og tidligere ville have været indlagt - evt. på en lukket psykiatrisk afdeling - i dag skal håndteres på åbne, kommunale botilbud, hvor der ikke er de samme muligheder for at kunne håndtere borgeren. Denne opgave er meget vanskelig at løfte for personalet i botilbuddene.

Det er således dele af arbejdsgruppens synspunkt, at udviklingen i problemerne med at håndtere denne gruppe af borgere med en udadreagerende adfærd ikke er opstået i kommunerne. Det er i forlængelse heraf dele af arbejdsgruppens opfattelse, at en anbefaling om en løsningsmodel, der ligger i kommunalt regi, vil legitimere udviklingen mod, at kommunerne får ansvaret for at håndtere stadig flere borgere med meget svære psykiske lidelser og komplekse psykiske udfordringer, der for nogle resulterer i en farlig adfærd. En opgave, der efter KL og Københavns Kommunes opfattelse, burde ligge i behandlingspsykiatrien.

I forlængelse heraf er det arbejdsgruppens ønske, at de bredere og mere langsigtede initiativer, der er taget på området i de senere år, herunder i) handlingsplan til forebyggelse af vold på botilbud og de 150 særlige pladser, ii) revisionen af reglerne om magtanvendelse og klar hjemmel til at fastsætte husordener og iii) initiativerne til styrkelse af kvaliteten i indsatsen i socialpsykiatrien, skal udmøntes og få effekt, før det kan vurderes, hvorvidt der er et behov for tiltag vedrørende knivrestriktioner. Det vil således være i alles interesse, hvis udfordringerne vedr. personer med psykiske lidelser og udadreagerende adfærds adgang til knive mv. mindskes ved at sikre, at målgruppen i endnu højere grad end i dag modtager de rette tilbud og indsatser af høj kvalitet.

3.4 Konklusion

Arbejdsgruppen er således ikke afvisende over for indførelse af en form for knivrestriktioner på botilbud i sig selv, men kan samlet set ikke bakke op om at anbefale, at kommuner eller regioner fremover kan etablere knivfrie/våbenfri botilbud eller afdelinger på socialpsykiatriske botilbud, så længe der fortsat, efter dele af

arbejdsgruppens opfattelse, er større, strukturelle udfordringer i det psykiatriske system, som ikke kan eller bør løses af kommunerne alene.

På den baggrund er konklusionen, at der for nuværende ikke fremsættes konkrete anbefalinger om at etablere adgang til at indføre knivrestriktioner på botilbud. Arbejdsgruppen vurderer, at et sådant forslag skal afvente implementeringen og effekten af øvrige initiativer på området og dermed, hvordan området udvikler sig fremadrettet.

Bilag

Bilag 1 Arbejdsgruppens kommissorium

Kommissorium for arbejdsgruppe vedrørende knivrestriktioner på botilbud og midlertidige boformer

Formål

Der nedsættes en arbejdsgruppe med det formål at belyse og analysere mulighederne for og udfordringerne ved at indføre knivrestriktioner på botilbud og midlertidige boformer (benævnes efterfølgende ”botilbud m.fl.”) samt opstille mulige løsningsmodeller, herunder med særligt fokus på hvordan man bedst sikrer beboernes retssikkerhed i den sammenhæng. Det skal samtidig sikres, at hensynet til sikkerhed for personalet og beboere afvejes i forhold til den enkelte borgers ret til selvbestemmelse.

Arbejdsgruppens arbejde skal ses i sammenhæng med de øvrige initiativer til forebyggelse af vold på botilbud, herunder udarbejdelsen af nationale retningslinjer for forebyggelse af vold på botilbud og forsorgshjem samt handlingsplanen til forebyggelse af vold på botilbud, som blev vedtaget den 14. oktober 2016.

Baggrund

Der har i de seneste år været et stigende problem på landets botilbud m.fl. med personfarlig kriminalitet begået med knive, til fare for medarbejdere og beboere. I nogle meget tragiske tilfælde har ansatte på botilbud m.fl. mistet livet efter at være blevet overfaldet med kniv af en beboer.

Den daværende Børne- og socialminister har på den baggrund nedsat en arbejdsgruppe.

Udgangspunktet for arbejdsgruppens arbejde er at afsøge mulighederne for, hvorvidt knivrestriktioner på botilbud m.fl. kan være med til at mindske risikoen for, at der opstår særlige farlige situationer for medarbejdere og medbeboere.

Opgaver

Arbejdsgruppen skal:

- 1) *Afdække årsagerne til eksisterende udfordringer med knive på botilbud m.fl.*
Arbejdsgruppen skal indsamle relevant viden fra praksis, herunder inddrage relevante aktører og deres erfaringer på området.
- 2) *Beskrive og analysere gældende ret i forhold til knive på botilbud m.fl. med fokus på restriktionsmuligheder i relevant omfang.*
- 3) *Fremsætte konkrete løsningsforslag i overensstemmelse med formålet med arbejdsgruppen.*
Arbejdsgruppen skal undersøge mulighederne for forskellige modeller for evt.

knivrestriktioner, herunder knivrestriktioner på udvalgte botilbud m.fl. samt evt. knivrestriktioner for enkelte beboere. Arbejdsgruppens løsningsforslag skal ses i sammenhæng med de øvrige initiativer til forebyggelse af vold på botilbud.

Organisering og proces

Arbejdsgruppens medlemmer består af repræsentanter fra Social- og Indenrigsministeriet (daværende Børne- og Socialministeriet), Justitsministeriet, KL, Københavns Kommune samt Aarhus Kommune.

Social- og Indenrigsministeriet (daværende Børne- og Socialministeriet) varetager formandsskabet og sekretariatsfunktionen for arbejdsgruppen.

Arbejdsgruppen skal løbende inddrage relevante aktører på området, herunder bl.a. SIND, FOA, LAP, Socialpædagogerne, for at sikre, at de opstillede løsningsmodeller tager afsæt i indsamlet erfaring fra landets bosteder. Herunder skal der blandt andet afholdes et dialogmøde.

Arbejdsgruppen afrapporterer medio maj 2017 til børne- og socialministeren med henblik på, hvilke konkrete tiltag, der kan iværksættes for at sikre, at knive på botilbud m.fl. ikke bliver en daglig trussel mod personale og medbeboere.

Der afholdes i alt 2-3 arbejdsgruppemøder.

Bilag

Bilag 2 Indkomne bemærkninger fra aktører på området

Social-og Indenrigsministeriet (daværende Børne- og Socialministerium) har bedt udvalgte aktører på området om kvalificerede input, herunder aktørernes syn på barrierer, muligheder mv. for at indføre knivrestriktioner på botilbud m.fl.

Ministeriet har i juni 2017 modtaget tilbagemeldinger fra FOA, Socialpædagogerne, LOS, Rådet for Socialt Udsatte, Dansk Sygeplejeråd, Ergoterapeutforeningen og Socialrådgiverne.

Overordnet set er aktørerne enige om, at der bør gøres en indsats for at minimere vold og knivoverfald på botilbud m.fl.

Hovedparten lægger vægt på, at der bør være grundigere visitering af borgere til de forskellige tilbud, herunder at samarbejdet mellem psykiatrien og bostederne bør forbedres.

Socialpædagogerne, Rådet for Socialt Udsatte, Dansk Sygeplejeråd, Ergoterapeutforeningen og Socialrådgiverne, mener grundlæggende ikke, at vold og knivoverfald på botilbud m.fl. løses med et generelt lovforbud mod knive. Det påpeges blandt andet, at et sådant forbud vil ramme en stor gruppe beboere på botilbud m.fl., som ikke agerer farligt eller truende, og det dermed kan hæmme den rehabilitering, som bør finde sted på botilbud m.fl.

Flere af de hørte aktører foreslår i stedet en lovhjemmel til, at ledelsen på de enkelte botilbud m.fl. kan indføre en husorden, der bl.a. gælder regler om brug af knive på fællesarealer. Socialpædagogerne, Rådet for Socialt Udsatte, Dansk Sygeplejeråd, LOS og Socialrådgiverne peger på husordenen som en evt. medvirkende løsning. Enkelte foreslår, at husordenen evt. også bør gælde borgernes private boliger. Flere påpeger i den forbindelse, at beboerne med fordel kan inddrages i udarbejdelsen af husordenen.

FOA finder ikke, at regulering af besiddelse af knive i husordener vil være tilstrækkeligt, da de ikke mener, at det er tilstrækkeligt at regulere for fællesarealer. Derfor indstiller FOA til, at der skabes en lovhjemmel til restriktioner for knive og lignende på botilbud m.fl., således at der er hjemmel til at fjerne knive mv. fra en beboer i dennes private bolig. FOA påpeger, at det bliver svært at håndhæve et sådant forbud, men at der er en vigtig signalværdi i, at gøre knive og lignende ulovlige. Ydermere opfordrer FOA til, at servicelovens § 137 a-d tydeliggøres på botilbud m.fl., således at besøgsrestriktioner i højere grad bruges, når der eksempelvis er tale om besøgende med voldelige eller truende adfærd.

I forlængelse heraf foreslår LOS, at anvendelsesområdet for servicelovens § 137 i udvides til også at gælde for borgere, der ikke er anbragt som led i en fuldbyrdelse af strafferetlige foranstaltninger, således at personalet lovligt vil kunne fjerne knive fra disse beboere. LOS anfører, at anvendelsen af reglen vil skulle ske efter de gældende principper for indgreb i selvbestemmelsesretten, herunder iagttagelse af mindsteindgrebsprincippet, samt at der vil skulle være tale om overhængende fare, før bestemmelsen kan bringes i anvendelse. LOS mener, at medarbejdernes sikkerhed bør prioriteres over beboerens selvbestemmelse.

Hovedparten af de hørte aktører tilskynder, at der på botilbud m.fl. bør være tilstrækkeligt og kompetent personale til stede. Flere peger på videreuddannelse af personale, og at personalet trænes i at genkende farlige situationer, som medvirkende til større sikkerhed. Rådet for Socialt Udsatte, Dansk Sygeplejeråd og FOA mener yderligere, at der i højere grad bør laves en individuel risikovurdering af den enkelte beboer, hvad angår knivrestriktioner.

Flere af de hørte aktører foreslår, at botilbud m.fl. udstyres med knive, der er runde i enden og at knivene fastgøres i køkkenerne. Dansk Sygeplejeråd henviser desuden til, at der bør foreligge en sikkerhedsinstruks i forhold til håndtering af knive og sakse i fællesområder. Af instruksen bør fremgå, hvilke knive/sakse man råder over i fællesarealet, og hvordan der ageres ved en evt. bortkommet kniv/saks.

Bilag

Bilag 3 Bemærkninger afgivet på dialogmøder med udvalgte aktører på området

Som led i arbejdsgruppen vedr. knivrestriktioner på botilbuds undersøgelse af mulighederne for og udfordringer ved at indføre knivrestriktioner på botilbud har arbejdsgruppen afholdt to dialogmøder med udvalgte aktører på området. Det drejer sig om et dialogmøde med deltagelse af FOA og Socialpædagogernes Landsforbund samt et dialogmøde med deltagelse af Landsforeningen Af nuværende og tidligere Psykiatribrugere (LAP) og Bedre Psykiatri.

Neden for fremgår de væsentligste synspunkter, som fremkom på dialogmøderne.

FOA

- Visitationen er afgørende. Det er vigtigt, at borgerne er visiteret til de rette tilbud.
- Der er udfordringer i samarbejdet på tværs af sektorer.
- Misbrugsproblemer er en væsentlig problemstilling.
- Der skal skelnes mellem fællesarealer og egen bolig. På fællesarealerne kan der laves generelle regler, som er gældende for alle beboere på alle tilbud. På de arealer, der udgør borgerens egen bolig, er der juridiske begrænsninger.
- Det er u hensigtsmæssigt i forhold til den faglige indsats, hvis personalet på tilbuddene skal overtage politiets opgave med at håndhæve knivrestriktioner, sanktionere mv.

Socialpædagogernes Landsforbund

- Det vil være problematisk med et generelt knivforbud ift. selvbestemmelsesretten og privatlivets ukrænkelighed. Desuden er der langt fra problemer på alle botilbud.
- Husordener kan regulere lokalt og tilpasses tilbuddenes målgrupper. Men der er brug for mere klare rammer for fastsættelse af husregler.
- Der ligger et dilemma i, at der både er fællesarealer og borgernes egne boliger på tilbuddene. Der må ikke opstå fængselsagtige tilstande på botilbuddene.
- Håndhævelse af reglerne kan lede til konfliktoptrapning mellem beboere og personale.

LAP

- Det er vigtigt at belyse de bagvedliggende årsager til udfordringerne. Der mangler forståelse for borgernes forløb.
- Normeringen på tilbuddene er ikke tilstrækkelig i dag.

- Der er en svær balance mellem at umyndiggøre borgerne og hjælpe dem bedst. Indsatserne skal basere sig på recovery og rehabilitering samt virksomme metoder, såsom Low Arousal
- Borgerne skal inddrages og høres.
- De anvendte midler skal ses som investeringer i stedet for udgifter.

Bedre Psykiatri

- Bakker ikke op om indførelse af knivrestriktioner. Problemerne forsvinder ikke, selvom våbnene forsvinder. Knivene viser problemet, mere end de er problemet. Arbejdet ligger inden, man tager et våben i hånden.
- Der er brug for et markant kvalitetsløft af socialpsykiatrien i stedet for at se på små, isolerede problemer. Socialpsykiatrien bliver ikke prioriteret. Der skal afsættes flere ressourcer.
- Der er behov for at afsætte midler til opnormering, og der er bl.a. behov for styrkelse af fagligheden, beskæftigelse og bedre aktiviteter for borgerne, inddragelse af pårørende.
- Misbrug udgør et stort problem.
- Bostederne skal i højere grad leve op til deres eksistensberettigelse i servicelovens formålsparagraf. Der skal være et udviklingsperspektiv og recovery-orientering. Der skal kigges på, hvad der skal til for at komme derhen.

www.sim.dk